

• ЗІБРАННЯ ТВОРІВ •

ГЯБРІЕЛЬ ГЯРСІЯ МАРКЕС

ЧОРНІ ДНІ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2025

Падре Анхель статечно підвівся. Потер щиколотками пальців очі, відгорнув плетену москітну сітку і, сидючи на голій циновці, замислено завмер, аби відчути, що ще живий, згадати, яке наразі число і з яким святим воно пов'язане. «Вівторок, четверте жовтня», — майнула думка, і він прошепотів: «Франциск Ассізький».

Почав одягатися, хоч ще не умився і не сказав молитву. Огрядний, рум'янолиций, що неповороткою статурою нагадував приборканого бика, він і рухався так само, як бик, важко та елеґійно. Звично пробігся пучками пальців по гудзиках на сутані, ніби перевіряючи налаштованість струн на арфі, а тоді відімкнув засув і відчинив двері в патіо. Вигляд тубероз під дощем нагадав йому слова пісні.

— «Від сліз моїх море наллється», — зітхнув він.

Спальню сполучала з церквою внутрішня галерея, обставлена горщиками з квітами й викладена нещільно підігнаними цеглинами, крізь шпарини між якими почала пробиватися жовтнева трава. Перш ніж рушити до церкви, падре Анхель зайшов до вбиральні. Щедро подзюрив, стримуючи дихання, щоб не відчути густого ам'ячного запаху, від якого котилися сльози. Коли вийшов до галереї, згадав: «У човні упливу у твій сон». Проходячи повз вузькі двері до церкви, востаннє відчув пахощі тубероз.

У церкві стояв сморід. Підлога видовженої нави, що мала єдиний вихід на площу, також була викладена нещільно підігнаними цеглинами. Падре Анхель попрямував до дзвіниці. Побачив, що вагові гирі годинника вище метра над

головою, і подумав, що його заводу вистачить десь на тиждень. На нього налетіли москїти. Одного він прибив, ляснувши щосили себе по потилиці, долоню витер об ливну дзвона. І тут-таки почув угорі утробне скреготання складного механізму, а тоді — глухе й глибоке, наче з його власних нутрощів, бемкання, що відміряло п'яту ранку.

Дочекався останнього відлуння. Тоді вхопився обіруч за ливну, намотав її на кисті рук і з побожним завзяттям змусив загудіти тріснуті мідні дзвони. Йому минув 61 рік. Видзвонювати було надто тяжко для його літ, однак він і надалі скликав на месу самотужки, і це лише зміцнювало його дух.

Тринідад прочинила надвірні двері під калатання дзвонів і пішла у куток, де проти ночі розставила мишоловки. Те, що вона там побачила, викликало у неї одночасно відразу і задоволення: маленька кривава кара.

Розкрила першу мишоловку, взяла мишу за хвіст двома пальцями й кинула в картонну коробку. Падре Анхель відчинив нарозтвір двері на площу.

— Доброго ранку, падре, — привіталася Тринідад.

Він не відгукнувся своїм приємним баритоном. Безлюдна площа, поснулі під дощем мигдалеві дерева, завмерле містечко у сумовитому жовтневому світанку викликали в нього почуття безнадії. Але коли він звик до шуму дощу, розчув у глибині площі чистий і трохи нереальний звук кларнета Пастора. Лише тоді відповів на вітання.

— Пастора щось не було з тими, хто співав серенаду, — мовив він.

— Ні, — погодилась Тринідад і підійшла, тримаючи коробку з дохлими мишами, — він був із гітаристами.

— Цілих дві години вони виспівували якусь дурнувату пісеньку, — докинув падре. — «Від сліз моїх море налеться». Щось таке?

— Це нова пісня Пастора, — сказала вона.

Падре в якомусь зачаруванні застиг перед розчиненими дверима. Протягом багатьох років він чув кларнет Пастора, котрий за пару кварталів звідси сідав о п'ятій ранку на табурет, притулений до підпори його голубника, щоб

повправлятися у грі на кларнеті. Це був своєрідний механізм містечка, який функціонував з відміряною точністю: спершу дзигарі відбивали п'яту годину, тоді дзвін закликав на ранкову месу, а після цього звучав кларнет Пастора в патію його будинку, очищуючи прозорими та ясними звуками повітря, просочене голубиним послідом.

— Музика гарна, — зауважив падре, — а от слова недолюбі. Хоч так постав їх, хоч перетак, а вийде те саме: «У сні упливу у твій човен».

Він повернувся, посміхаючись з власного дотепу, і пішов запалювати свічки на вівтарі. Тринідад рушила слідом. Була вбрана у довгу білу сукню з рукавами до зап'ястків і підперезана блакитним шовковим паском, ознакою світськості. З-під брів, що зрослися, виблискували чорні очі.

— Цілу ніч товклися тут поряд, — сказав падре.

— Біля будинку Марго Рамірес, — неуважно докинула Тринідад, поторохтівши здохлими мишами в коробці. — Але вночі було дещо цікавіше за серенаду.

Падре спинився і наставив на неї свої світло-блакитні очі:

— Що?

— Листівки, — сказала Тринідад і нервово реготнула.

А через три будинки далі Сесарові Монтеро марилися слони. Він побачив їх у неділю в кіно. Через зливу сеанс припинили на пів години раніше, і тепер стрічка тривала в його сні.

Сесар Монтеро оперся всією вагою свого огрядного тіла на стінку, а тим часом нажахані туземки тікали урозсип від слонів. Дружина легенько штовхнула його, однак ні він, ні вона не прокинулись. «Забираймося», — пробубонів він і прийняв свою попередню позу. Аж раптом прокинувся. Саме цієї миті дзвін удруге закликав на месу.

Це була велика кімната з численними ґратками. Вікно, так само заґратоване, дивилося на площу і було завішене кретоною гардиною в жовтих квітках. На нічному столику стояли портативний радіоприймач, настільна лампа і годинник зі світним циферблатом. Біля протилежної стінки височіла величезна дзеркальна шафа. Вже взуваючи чоботи для

верхової їзди, Сесар Монтеро почув кларнет Пастора. Грубі шкіряні шнурки зашкарубili від багнюки. Він потягнув їх щосили, пропускаючи крізь стиснуту в кулак долоню, шкіра на якій була ще шорсткішою, ніж на шнурках. Тоді пошукав шпори, але не знайшов їх під ліжком. Одягався в півтемряві, намагаючись не шуміти, щоб не розбудити дружину. Коли застьобував сорочку, глипнув на годинник на столику і продовжив шукати шпори під ліжком. Спершу помацав руками. Тоді став рачки й понишпорив очима. Дружина прокинулась.

— Що ти шукаєш?

— Шпори.

— Вони висять за шафою, — сказала вона. — Ти сам їх туди повісив у суботу.

Вона відтулила москітну сітку і ввімкнула світло. Він присоромлено підвівся. Був дебелий, плечистий, але рухався м'яко, незважаючи на свої чоботи для верхової їзди, підошви в яких були ніби зроблені з дерева. Він аж пашів здоров'ям. І хоч вік його вгадати було важко, шкіра на шиї виказувала, що він розміняв п'ятий десяток. Сів на ліжко, щоб прикрити шпори.

— Дощ не вщухає, — сказала дружина, яка своїми тонкими дівочими кістками відчувала всю ввібрану за ніч вологу. — Я ніби та губка.

Маленька, маслакувата, довгоноса, вона постійно видавалася сонною. Наставила очі на гардину, намагаючись розгледіти дощ. Сесар Монтеро прилаштував шпори, підвівся і кілька разів стукнув підборами об підлогу. Дзвін мідних шпор розкотився по хаті.

— Ягуар вгодований у жовтні, — сказав він.

Але дружина його не почула, захоплена мелодією Пастора. Коли знову глянула на нього, він розчісувався перед шафою, розчепірюючи ноги й нахиливши голову, бо не вмів щався у дзеркалі.

Вона тихо наспівувала мелодію Пастора.

— Вони терликали цю пісеньку цілу ніч, — буркнув він.

— Вона дуже гарна, — відказала вона.

Відв'язавши стрічку в узголів'ї ліжка, вона зібрала волосся на потилиці й прошепотіла, цілковито прокинувшись: «У сні твоїм буду довіку». Чоловік пустив це повз вуха. Із шухляди шафи, де зберігалися якісь коштовності, маленький жіночий годинник і авторучка, витяг гаманець з грошима. Відрахував чотири банкноти й повернув гаманець на місце. В кишеню сорочки поклав чотири патрони для рушниці.

— Коли так само дощитиме, то в суботу не приїду, — сказав він.

Відчинивши двері, якусь мить постояв на ґанку, вдихаючи смутний запах жовтня, поки його очі звикли до темряви. І вже зібрався зачинити двері, коли у спальні задеренчав будильник.

Його дружина вилізла з ліжка. Він постояв в очікуванні, тримаючись за клямку, поки дружина вимкнула сигнал будильника. Тоді уперше замислено подивився на неї.

— Уночі мені наснилися слони, — проказав він.

Потому зачинив двері й пішов сидлати мула.

Дощ вперіщив дужче перед третім дзвоном. Легкий вітерець зірвав з мигдалевих дерев на площі останнє зів'яле листя, вуличні ліхтарі згасли, але двері будинків стояли зачиненими. Сесар Монтеро в'їхав на мулі під дашок кухні й, сидючи верхи, гукнув дружині, щоб винесла йому дощовик. Зняв двостволку, яку мав за плечима, поклав на сидло і прив'язав пасками. Дружина вийшла до кухні з дощовиком.

— Може, почекаєш, хай проясниться? — невпевнено запропонувала вона.

— Не проясниться до грудня.

Вона проводила його очима до кінця галереї. Дощ періщив по іржавих металевих листах даху, але це його не спинило. Пришпоривши мула, він пригнувся в сідлі, щоб не стукнутися головою об одвірок, виїжджаючи до патіо. Краплі з навісу, ніби дробом, обсипали його спину. Біля воріт, не обертаючись, він гукнув:

— До суботи!

— До суботи! — відповіла дружина.

На площі тільки у церкви двері були відчинені. Сесар Монтеро звів очі вгору і побачив важке й низьке небо просто над головою. Він перехрестився і, пришпорюючи мула, змусив його пообертатися кілька разів довкола, доки він упевнено став на ніби намиленому ґрунті. Лише тоді він помітив аркушик, приліплений до воріт його будинку.

Він прочитав його, не сходячи з мула. Хоч від дощу напис поблякнув, грубезні друковані літери тексту, виведені пензликом, ще можна було розібрати. Сесар Монтеро поставив мула під стінку, зірвав аркушик і подер на шматки.

Шмагаючи уздечкою, погнав мула коротким рівним труськом, призначеним для багатогодинного шляху. З площі завернув у вузьку покручену вуличку глинобитних будинків, з відчинених дверей яких висипалися жарини сну. Відчувався запах кави. Та коли останні будинки містечка залишилися вже позаду, він, розвернувши мула, повернувся тим самим рівним і коротким труськом назад до площі й зупинився біля будинка Пастора. Там зііз на землю, витяг рушницю і прив'язав мула до підпірної балки будинка. Робив усе спокійно і неквапливо. На дверях засуву не було, їх утримував униз у механізм у вигляді велетенського равлика. Сесар Монтеро зайшов у напівтемну вітальню. Почув високу ноту, за якою запало мовчазне очікування. Проминув чотири стільця, розставлених навколо столика, накритого вовняною скатертиною, на якій стояла ваза зі штучними квітами. Нарешті зупинився перед дверима до патіо, відкинув капюшон дощовика, зняв запобіжник рушниці й тихо, ледь не по-дружньому покликав: — Пасторе!

Пастор, що саме знімав мундштук кларнета, з'явився в отворі дверей. Це був худорлявий, стрункий юнак з першими вусиками над верхньою губою, рівно підстриженими ножицями. Побачивши Сесара Монтеро, який упевнено стояв ногами на земляній підлозі, тримаючи біля поясу спрямовану на нього рушницю, Пастор роззявив рота. Але не зронив жодного слова. Тільки пополотнів і ледве всміхнувся. Сесар Монтеро міцніше вперся ногами в землю, притулив приклад ліктем до стегна, стиснув зуби й натиснув на гачок.

Будинок здригнувся від пострілу. Сесар Монтеро не міг сказати напевно, чи до, чи після цього звуку побачив з іншого боку дверей Пастора, який плазував, звиваючись хробаком на підстилці з дрібного скривавленого пір'я.

Алькальд саме почав засинати, коли пролунав постріл. Протягом трьох ночей він не склепив очей, страждаючи від зубного болю. Цього ранку після першого дзвону, що закликав на месу, прийняв восьму болезаспокійливу пігулку. Біль вгамувався. Торохкотіння дощу по цинковому даху навіяло сон, але й уві сні він відчував пульсуючий біль у зубі. Почувши постріл, він умить пробудився й схопив ремінь-кобуру з револьвером і патронами, які постійно тримав на стільці ліворуч від гамака. Дослухавшись до шуму дощу, подумав, що це йому просто наснилося, і знову біль нагадав про себе.

У нього був невеликий жар. Подивившись у дзеркало, побачив, що щока розпухла. Відкривши слоїк вазеліну з ментолом, намастив ту її затверділу і неголену частину, яка боліла. Раптом розрізнив крізь шум дощу далекий гомін і вийшов на балкон. Люди, хто одягнений, хто ні, бігли до площі. Якийсь хлопчина повернувся до нього і, скинувши руки вгору, прокричав на бігу:

— Сесар Монтеро убив Пастора!

На площі Сесар Монтеро крутився на місці, наставляючи рушницю на натовп. Алькальд ледь упізнав його. Витяг лівицею револьвер і почав продиратися до центру площі. Люди розступалися, даючи йому дорогу. З більярдної вибіг поліцейський з гвинтівкою і націлився в Сесара Монтеро. Алькальд прошипів до нього: «Не стріляти, виродку!» Сховав револьвер у кобуру, забрав гвинтівку в поліцейського і продовжив рух до центру площі, тримаючи зброю напоготові. Люди притиснулися до стін.

— Сесаре Монтеро! — гукнув алькальд. — Віддай мені рушницю.

Сесар Монтеро тільки тепер його побачив і різко обернувся в його бік. Алькальд тримав палець на спусковому гачку, але не стріляв.

— Ну то підходь і візьми! — відгукнувся у відповідь Сесар Монтеро.

Тримаючи гвинтівку в лівій руці, алькальд правицею витер очі. Він розраховував кожен крок, не прибираючи пальця зі спускового гачка і не випускаючи з очей Сесара Монтеро. Раптом зупинився і сказав по-приятельськи:

— Кидай рушницю, Сесаре! Не нароби дурниць!

Сесар Монтеро порачкував. Алькальд не зняв пальця з гачка і не ворухнувся, аж поки Сесар Монтеро не випустив з рук рушницю і вона впала на землю. Лише тоді алькальд побачив, що він у самій піжамі, геть вимок і спітнів під дощем, а зуб перестав боліти.

Повідчинялися двері в будинках. Два поліцейські з гвинтівками поквапилися на центр площі. Натовп посунув за ними. Поліцейські оберталися на бігу і, загрожуючи гвинтівками, гукали:

— Назад!

Алькальд наказав спокійним голосом, ні на кого не дивлячись:

— Звільнити площу!

Натовп розсіявся. Алькальд обшукав Сесара Монтеро, залишивши його в дощовику. В кишені сорочки знайшов чотири патрони, в задній кишені штанів — наваху, що мала рукоять з рогу. В іншій кишені знайшов записник, кільце з трьома ключами й чотири банкноти по сто песо. Сесар Монтеро незворушно дозволив себе обшукати, розвівши руки й стоячи майже нерухомо, щоб полегшити справу. Закінчивши, алькальд підкликав двох поліцейських і передав їм вилучені речі разом із Сесаром Монтеро.

— Відразу ведіть його на другий поверх управи, — наказав він. — Відповідаєте за нього головою.

Сесар Монтеро зняв дощовик і пішов між двома поліцейськими, не зважаючи на дощ і збентеженість натовпу на площі. Алькальд задумливо подивився йому вслід. Тоді обернувся до натовпу і, махнувши рукою, ніби розганяючи курей, гукнув:

— Розійтися!

Витер рукою обличчя, перетнув площу і зайшов до будинка Пастора.

Рухнувши на стілець, сиділа мати небіжчика в оточенні жінок, які з надмірним завзяттям обмахували її віялами. Алькальд відвів одну з жінок убік.

— Дайте їй дихати, — сказав він.

Жінка обернулася до нього.

— Вона саме зібралася на месу, — повідомила вона.

— Я бачу, — зазначив алькальд, — але тепер їй потрібно повітря.

Пастор лежав у галереї біля голубника долілиць на постелі зі скривавленого пір'я. Відчувався міцний запах голубиного посліду. Кілька чоловіків пробували підняти тіло, коли на порозі з'явився алькальд.

— Розійтись! — наказав він.

Чоловіки поклали труп назад на пір'я, в тій самій позі, в якій його знайшли, і мовчки відступили. Оглянувши тіло, алькальд перевернув його. Посипалося дрібне пір'ячко. На череві його зібралося багато, просоченого ще теплою і живою кров'ю. Алькальд прибрав його рукою. Сорочка була розідрана, пряжка на паску розстрошена. Під сорочкою видно було нутрощі. Рана вже не кровоточила.

— З тої рушниць тільки ягуарів бити, — зауважив один з чоловіків.

Алькальд підвівся. Обтер скривавлене пір'я з долоні об балку голубника, не відводячи очей від трупа. Тоді витер руку об штани піжами й сказав чоловікам:

— Не забирайте його звідси.

— Хай тут валяється? — обурився один з чоловіків.

— Треба скласти протокол про огляд трупа на місці його виявлення, — пояснив алькальд.

У будинку заголосили жінки. Алькальд пройшов повз голосіння і задушливі запахи, що поступово поглинули повітря в кімнаті. На ганку він наштотхнувся на падре Анхеля.

— Убили?! — розгублено вигукнув падре.

— Увалили, мов того вепра, — підтвердив алькальд.